

JÄTTEBALSAMIN (*Impatiens glandulifera*)

Jättebalsamin kommer ursprungligen från Himalayas bergsområden och introducerades i Norden som en trädgårdsväxt i slutet av 1800-talet. Arten är en skadlig invasiv art eftersom den bildar täta bestånd av en enda art som tränger undan den ursprungliga floran och minskar biodiversiteten. Med sina stora

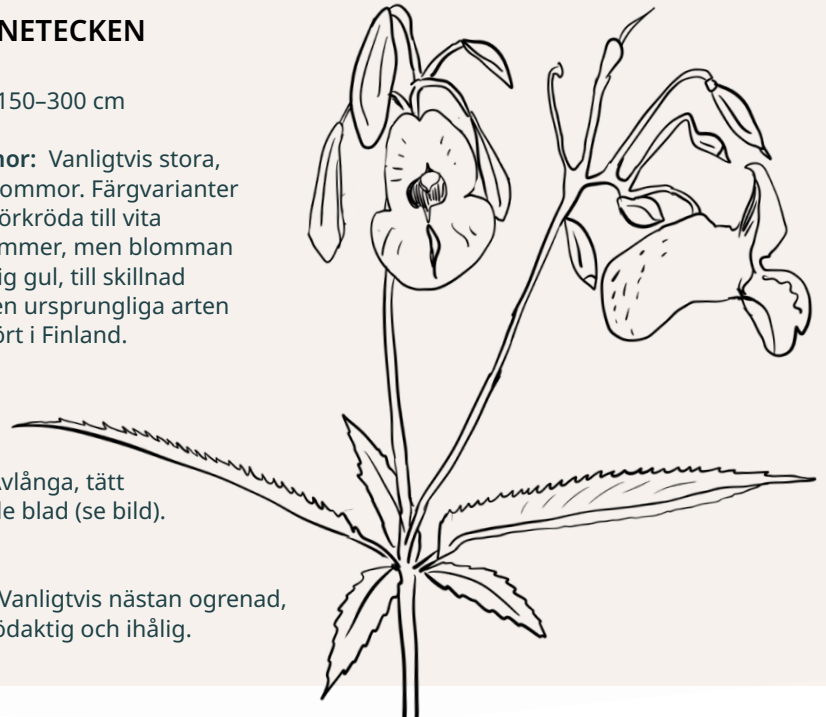
blommor som lockar insekter konkurrerar den med den ursprungliga floran om pollinatörer, och dess sköra rötter kan öka risken för erosion vid vattendrag. Bekämpning av jättebalsamin är lätt och givande, eftersom effektiva bekämpningsåtgärder kan utrota beståndet på några år!



© PAULA KALLIO / WWF

1. KÄNNETECKEN

- **Höjd:** 150–300 cm
- **Blommor:** Vanligtvis stora, rosa blommor. Färgvarianter från mörkröda till vita förekommer, men blomman är aldrig gul, till skillnad från den ursprungliga arten spröjsört i Finland.
- **Blad:** Avlånga, tätt tandade blad (se bild).
- **Stjälk:** Vanligtvis nästan ogenad, grön-rödaktig och ihålig.



© KATTIKINNUNEN / WWF

2. SPRIDNING

- **Blomningstid:** Från juli till september.
- **Frön:** Fröna mognar i juli-augusti, när de baljformade frökapslarna lätt spricker och sprider fröna flera meter bort. Fröna förblir vanligtvis grobara i jorden i bara ett par år.
- **Spridningssätt:** Sprids endast via frön. Fröna sprids effektivt särskilt nära vattendrag. Människor sprider också lätt fröna med sig.
- **Växtplatser:** Växer särskilt vid stränder, i vassområden och strandbuskage, på åkerkanter, ängar och lundar. Jättebalsamin tål inte riktigt torra växtplatser.

3. BEKÄMPNINGSMETODER

- **Timing:** Bekämpning måste ske innan fröna mognar. Bekämpning i ett tidigt skede av växtsäsongen är enklast.
- **Ryckning med rötterna:** Jättebalsaminens rötter är sköra, så på små områden är det lättast att dra upp växterna för hand med rötterna.
- **Slåtter:** För att ta bort stora bestånd är mekanisk slåtter eller slåtter med lie mest effektiv.
- **Uppföljning:** Bekämpning måste upprepas flera gånger under växtsäsongen, och området bör kontrolleras även de följande åren, tills fröbanken är tömd.
- **Annat att notera:** Vid vattendrag bör bekämpningsåtgärder börja uppströms

4. BORTTAGNING AV VÄXTAVFALL

- **Innan fröna mognar:** När bekämpningen utförs i rätt tid innan fröskidorna mognar kan det resulterande växtavfallet samlas i högar och komposteras.
- **Material med frön:** Måste kasseras noggrant. Samlas i dubbla plastpåsar och kasseras i brännbart restavfall.
- **Lokala riktlinjer:** Kontrollera riktlinjerna för hantering av avfall från invasiva arter i din kommun eller på återvinningscentralen.

5. NÖDVÄNDIG UTRUSTNING

- Väderanpassade ytterkläder, gummistövlar och bra arbetshandskar.
- **Rensningsverktyg:** Jättebalsamin kan lätt dras upp ur marken, så verktyg behövs inte.
- **Slåtterverktyg:** Trimmer eller lie för att ta bort stora bestånd.
- **Sopsäckar:** För att kassera växter med frön



JÄTTELOKOR (*Heracleum persicum*-gruppen)

Jättelokor som härstammar från Asien har spridit sig omfattande i Finland, Sverige och Norge. Det finns flera arter av jättelokor som är svåra att skilja åt, och därför talar man oftast om jättelokegruppen. Förutom den vanligaste jättelokan (*Heracleum mantegazzianum*) och persisk jätteloka (*Heracleum persicum*) förekommer även armenisk jätteloka (*Heracleum sosnowskyi*) i norra Europa. Jättelokor är skadliga invasiva arter som är mycket konkurrenskraftiga och anpassar sig till krävande

växtförhållanden, vilket gör att de effektivt tar över nya livsmiljöer.

Alla tre jättelokearter kan vara farliga för människor, eftersom växtsaften från jättelokor i kombination med solljus kan orsaka allvarliga brännskadeliknande, långsamt läkande eller till och med permanenta hudsymptom. Vid hantering av jättelokor bör försiktighet iakttas och skyddsutrustning användas. Stora bestånd bör bekämpas professionellt.



© LEENA PARTANEN

1. KÄNNETECKEN

- **Höjd:** 2–5 meter.
- **Blad:** Stora, flikiga blad som tillsammans med bladstjälken kan bli upp till 3 meter långa.



- **Blomställning:** Den greniga, kupolformade blomställningen kan vara över en halv meter bred. Blommorna är vita eller ljusrosa.
- **Stjälk:** Kan ha en diameter på upp till 10 cm och är hårig. Jättelokan och armenisk jätteloka har en enkel stjälk med röda eller rödbruna fläckar.

© KATI KINNUNEN / WWF

2. SPRIDNING

- **Blomningstid:** Juni–augusti.
- **Frön:** Fröna mognar i juli–augusti. En enda växt kan producera upp till 80 000 frön.
- **Spridningssätt:** Jättelokor förökar sig huvudsakligen via frön. Fröna grov väl och kan förbli grobara i jorden i flera år.
- **Växtplatser:** Jättelokor föredrar soliga och näringsrika växtplatser, men klarar sig också bra i krävande förhållanden. Bestånd av jättelokor hittas på fält, i skogar, längs vägar och stränder. Många bestånd är trädgårdsflyktingar och hittas nära mänsklig bebyggelse, till exempel på övergivna gårdsplaner.

3. BEKÄMPNINGSMETODER

- **Timing:** Bekämpning är enklast att utföra i ett tidigt skede av växtsäsongen och senast innan fröna mognar.
- **Uppgrävning med rötterna:** Små fröplantor med sköra rötter kan rensas för hand med rejäla arbetshandskar. Större exemplar bekämpas genom att skära av huvudroten med en spade eller gräva upp hela rotsystemet.
- **Slätter:** För stora bestånd är slätter ett bra alternativ. Slätter är enklast och säkrast när beståndet är lågt.
- **Insamling av blomställningar:** Förhindrar produktion av nya frön. Detta är första hjälpen för att förhindra spridning och ofta effektivt eftersom jättelokor främst förökar sig via frön.
- **Täckning:** Små områden kan försvagas genom att täcka dem med ogenomtränglig plast.
- **Uppföljande åtgärder:** Efter bekämpning bör området övervakas eftersom jättelokans frön kan överleva i fröbanken i flera år.

4. BORTTAGNING AV VÄXTAVFALL

- **Innan fröna mognar:** När bekämpningen utförs i rätt tid innan frökapslarna mognar kan det resulterande växtavfallet komposteras.
- **Material med frön:** Måste kasseras noggrant. Samlas i dubbla plastpåsar och kasseras i brännbart restavfall.
- **Lokala riktlinjer:** Kontrollera riktlinjerna för hantering av avfall från invasiva arter i din kommun eller på återvinningscentralen.

5. NÖDVÄNDIG UTRUSTNING

- **Skyddsutrustning:** Växtsaften måste hindras från att komma i kontakt med hud och ögon. Nödvändig skyddsutrustning inkluderar skyddskläder (till exempel en engångsoverall av god kvalitet), skyddsglasögon, andningskydd och gummistövlar.
- **Rensningsverktyg:** Spade för att skära av stjälken och gräva upp stora växter.
- **Slätterverktyg:** Jättelokan bör slås med lie. Vid mekanisk slätter ökar risken för att växtsaften sprutar.
- **Sopsäckar:** För att kassera delar av växter med frön.



BLOMSTERLUPIN

(*Lupinus polyphyllus*)

Blomsterlupin kommer ursprungligen från Nordamerika och introducerades i Norden som en trädgårdsväxt på 1800-talet. Idag har blomsterlupin spridit sig över hela Finland, Sverige och Norge, med undantag för de nordligaste delarna av Lappland. Arten är en skadlig invasiv art eftersom den tar över livsmiljöer såsom ängar och vägkanter från den ursprungliga floran. Blomsterlupin påverkar negativt populationer av många insekter, såsom dagfjärilar, skalbaggar och myror.



© JOUKO RIKKINEN
© KEVIN SCHAFER / WWF

1. KÄNNETECKEN

- **Höjd:** 50–150 cm.
- **Blad:** Fingerliknande (9–15-fingrade), spetsiga blad (se bild).
- **Stjälk:** Vanligtvis ogrenad.



- **Blomställning:** Den långa, klotformade blomställningen kan vara blå, lila, rosa, vit eller något däremellan. Blomställningens färg kan variera även på samma individ.

ALASKALUPIN

(*Lupinus nootkatensis*)

Alaskalupin är en prydnadsväxt som har förts till Europa från Nordamerika av människor. Den trivs bättre i kalla förhållanden än sin nära släkting blomsterlupinen, och hotet om att den sprider sig till nordliga områden som hittills har varit lupinfria är tydligt. På Island har alaskalupin planterats i flera decennier som jordförbättringsväxt, och idag sprider den sig effektivt i låglandsområden. Arten är klassificerad som en skadlig invasiv art eftersom den tar över livsmiljöer såsom flodkanter och vägkanter från de ursprungliga arterna.



© JOUKO RIKKINEN
© KEVIN SCHAFER / WWF

1. KÄNNETECKEN

- **Höjd:** 50–120 cm.
- **Blad:** Fingerliknande (6–8-fingrade), smala och trubbiga blad (se bild). Bladen är håriga på undersidan.
- **Stjälk:** Vanligtvis grenad.



- **Blomställning:** Blomställningen är klotformad och ganska lång. Blommorna är vanligtvis blå, sällan vita.

© KATTI KINNUNEN / WWF

Avsnitt 2–5 behandlar båda arterna.

2. SPRIDNING

- **Blomningstid:** Från juni till augusti.
- **Frön:** Fröna mognar i slutet av sommaren/tidig höst. De sprickande baljorna sprider en stor mängd frön i närheten.
- **Spridningssätt:** Via frön och vegetativt genom rotsystemet. Fröna sprids med vinden, djur, trafik och jordflyttningar.
- **Typiska växtplatser:** Vågar och flodkanter, ängar, torra tallskogar, lundar. Arterna kan även sprida sig till näringsfattiga och torra växtplatser.

3. BEKÄMPNINGSMETODER

- **Timing:** Bekämpning måste ske innan fröna mognar, alltså innan sensommar eller tidig höst. Små bestånd är lätta att rensa bort genom att dra upp växterna enskilt så tidigt som möjligt.
- **Uppgrävning med rötterna:** Den mest effektiva metoden. Passar särskilt för små områden.
- **Slätter:** Slätter är ett bra alternativ för stora bestånd. Slätter bör göras innan fröna mognar och upprepas 2–4 gånger under växtsäsongen.
- **Insamling av blomställningar:** Förhindrar produktion av nya frön. Första hjälpen för att förhindra spridning.
- **Uppföljande åtgärder:** Bekämpning måste upprepas flera gånger under växtsäsongen och fortsätta även under de följande åren.

4. BORTTAGNING AV VÄXTAVFALL

- **Innan fröna mognar:** När bekämpningen utförs i rätt tid innan fröskidorna mognar kan det resulterande växtavfallet samlas i högar och komposteras.
- **Material med frön:** Måste kasseras noggrant. Samlas i dubbla plastpåsar och kasseras i brännbart restavfall.
- **Lokala riktlinjer:** Kontrollera riktlinjerna för hantering av avfall från invasiva arter i din kommun eller på återvinningscentralen.

5. NÖDVÄNDIG UTRUSTNING

- **Väderanpassade ytterkläder, gummi-stövlar och bra arbetshandskar.**
- **Slätterverktyg:** Trimmer eller lie för att ta bort stora bestånd.
- **Rensningsverktyg:** Spade och/eller ogräsborttagare för att gräva upp växterna med rötterna ur marken.
- **Sopsäckar:** För att kassera material med frön.

